Motivation of training of modern student youth

I. Martynyuk

ORCID 0000-0003-1644-5381

National University of Bioresources and Natural Resources of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Article info

Martynyuk, I. (2018). Motivation of training of modern student youth. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*, 29 (5), 33–39.

Accepted 31.08.2018

National University of
Bioresources and Natural
Resources of Ukraine, Kyiv,
Ukraine

15, Heroes of Defense st.
03041, Kyiv
Ukraine

martirene@ukr.net

+380500334036

Мартинюк, І.А. (2018).
Мотивація навчання
сучасної студентської
молоді. *Fundamental and
applied researches in
practice of leading scientific
schools*, 29 (5), 33–39.

The article presents the results of the research of the dominant motives of studying modern students, the correlation of internal and external motivation of their educational activities, the place of knowledge and development among terminal values and education among the instrumental values of students, expressiveness of need in knowledge and the formation of their motivation component of their readiness for self-education activities. To research the motivation of studying modern students were used such techniques: technique for diagnostics the motives of learning (in the modification of A. Rean, V. Yakunin), the technique of diagnostic the internal motivation of the learning by T. Dubovytska, technique "Valuable orientations" by M. Rokich, technique "SAMOAL", the author's questionnaire "I am learning a profession". In the process of analysis of the results, methods of descriptive statistics were used: the definition of mean value and frequency analysis. An empirical study was conducted during the 2017-2018 years. Respondents were students of I-IV courses and master's degree of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (specialties: social work, psychology, agroengineering, forestry, construction and civil engineering, economic cybernetics), Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (specialty: psychology), National Pedagogical Dragomanov University (specialty: psychology), Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (specialty: publishing and edition), a total of 321 persons.

It is substantiated that the most students motivate their educational activity with the desire to become a highly skilled specialist, to ensure the success of future professional activities, to acquire deep and solid knowledge, to obtain intellectual satisfaction and receive a diploma. The dominance of internal incentives to study in students before external ones is indicated. There is described the attitude of respondents to knowledge, development, education as an average by value in term of the goals that should be sought, and ways of acting in any situation. The average level of expression of the need to know of respondents is highlighted. The high motivational component of student's readiness for self-education is substantiated: the dominance of a positive attitude towards the chosen profession, an understanding of its requirements and its abilities, an awareness of the importance of improvement in activity, cognitive interest, the presence of a responsibility, the ability to set goals and make efforts for its achievement, to plan its activities. The prospects for organizing the educational process in universities are outlined, taking into account the identified peculiarities of the motivation of learning modern students: creating an atmosphere that support the internal motivation of learning, helping to obtain intellectual satisfaction from the learning process and stimulating to constant self-development in the chosen profession.

Keywords: motivation of training; internal motives of learning; external motives of learning; dominant motives of studies; students.

Мотивація навчання сучасної студентської молоді

І.А. Мартинюк

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, Україна

У статті представлено результати дослідження домінуючих мотивів навчання сучасної студентської молоді, співвідношення внутрішньої та зовнішньої мотивації їхньої навчальної діяльності, місця пізнання та розвитку серед термінальних цінностей та освіченості серед інструментальних цінностей студентів, вираженості у них потреби у пізнанні та сформованості мотиваційного компоненту їхньої готовності до самоосвітньої діяльності. Обґрунтовується, що найчастіше студенти мотивують свою навчальну діяльність бажанням стати висококваліфікованим спеціалістом, забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, набути глибоких та міцних знань, отримати інтелектуальне задоволення та отримати диплом. Зазначається домінування у студентів внутрішніх стимулів до навчання перед зовнішніми. Описується ставлення респондентів до пізнання, розвитку, освіченості як середніх за значенням цілей, до яких варто прагнути, та способів дії у будь-яких ситуаціях. Висвітлюється середній рівень вираження потреби у пізнанні досліджуваних. Обґрунтовуються високі показники мотиваційного компоненту готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності: домінування позитивного ставлення до обраної професії, розуміння її вимог та своїх здібностей, усвідомлення значення вдосконалення у діяльності, пізнавальний інтерес, наявність почуття обов'язку та відповідальності, вміння ставити перед собою мету та докладати зусиль для її досягнення, планувати свою діяльність. Окреслено перспективи організації навчального процесу у закладах вищої освіти, зважаючи на виявлені особливості мотивації навчання сучасної студентської молоді: створення атмосфери, яка б підтримувала внутрішню мотивацію навчання, допомагала отримувати інтелектуальне задоволення від процесу навчання та стимулювала до постійного саморозвитку в обраній професії.

Ключові слова: мотивація навчання; внутрішні мотиви навчання; зовнішні мотиви навчання; домінуючі мотиви навчання; студентська молодь.

Вступ

У практиці навчально-виховного процесу сучасних закладів вищої освіти очевидно є необхідність формування особистості студента як суб'єкта учбової діяльності. За традиційною для сучасної психології теорією діяльності, особистість є єдністю трьох елементів – мотиваційно-потребової сфери, системи соціальних ролей і самосвідомості (Maksimenko, 2017). Відтак, для успішного формування особистості студентів вагоме значення має їхнє позитивне ставлення до навчання та встановлених у ЗВО порядків (Skulish, 2017), високий рівень мотивації до навчання та внутрішня мотивація – пізнавальні інтереси, безпосередня зацікавленість у процесі і результатах навчання (Zanyuk, 2004; Serdyuk, 2012). Включення студентів у навчально-професійну діяльність сприяє набуттю ними нових соціальних ролей, розширенню та поглибленню самоусвідомлення, актуалізує наявні мотиви здійснення цієї діяльності та сприяє мотиваційним перетворенням, що можуть набувати різного характеру.

На шляху удосконалення навчально-виховного процесу у ЗВО вагомого значення набуває вивчення особливостей мотивації навчання сучасної студентської молоді.

Мета статті

Окреслити перспективи організації навчального процесу у закладах вищої освіти, зважаючи на виявлені

особливості мотивації навчання сучасної студентської молоді.

Методи та процедури дослідження. Для вивчення мотивації навчання сучасної студентської молоді застосовувались: методика для визначення мотивів учіння (у модифікації А. А. Реана, В. А. Якуніна), методика діагностики внутрішньої мотивації учіння Т.Д.Дубовицької, методика «Ціннісні орієнтації» М.Рокіча, методика «САМОАЛ», авторська анкета «Я опановую професію». У процесі аналізу отриманих результатів використовувались методи описової статистики: визначення середніх значень та частотний аналіз.

Емпіричне дослідження проводилось протягом 2017-2018 навчального року. Респондентами виступили студенти I-IV курсів та магістратури Національного університету біоресурсів та природокористування України (спеціальностей: «соціальна робота», «психологія», «агроінженерія», «лісове господарство», «будівництво та цивільна інженерія», «економічна кібернетика»), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (спеціальності «психологія»), Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (спеціальності «психологія»), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (спеціальності «видавнича справа та редагування»), загальною кількістю 321 особа.

Результати. Застосування зазначених вище методик дало можливість виявити домінуючі мотиви навчання сучасної студентської молоді (див. табл. 1,2),

співвідношення внутрішньої та зовнішньої мотивації їхньої навчальної діяльності (див. табл. 3,4), місце пізнання та розвитку серед термінальних цінностей та освіченості серед інструментальних цінностей студентів

(див. табл. 5,6), вираженість у них потреби у пізнанні (див. табл. 7,8) та сформованість мотиваційного компоненту їхньої готовності до самоосвітньої діяльності (див. табл. 9,10).

Таблиця 1

**Результати частотного аналізу відповідей респондентів за методикою визначення мотивів учіння
(у модифікації А. А. Реана, В. А. Якуніна), N=321**

№	Мотив	Частота вибору респондентами	
		%	кількість осіб
1	Стати висококваліфікованим спеціалістом	80,1	257
2	Отримати диплом	52,3	168
3	Успішно продовжити навчання на наступних курсах	18,4	59
4	Успішно навчатись, скласти екзамени на «добре» і «відмінно»	29,3	94
5	Постійно отримувати стипендію	21,8	70
6	Набути глибоких та міцних знань	69,2	222
7	Бути постійно готовим до чергових занять	10,3	33
8	Не запускати предмети предметного циклу	10,9	35
9	Не відставати від однокурсників	9,3	30
10	Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	69,5	223
11	Виконувати педагогічні вимоги	5,0	16
12	Досягти поваги викладачів	19,3	62
13	Бути прикладом однокурсникам	5,3	17
14	Досягти схвалення батьків та оточуючих	32,7	105
15	Уникнути осуду та покарання за погане навчання	7,5	24
16	Отримати інтелектуальне задоволення	62,6	201

Як бачимо з табл. 1, найчастіше студенти мотивують свою навчальну діяльність бажанням стати висококваліфікованим спеціалістом, забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, набути глибоких та міцних знань, отримати інтелектуальне задоволення та отримати диплом. При цьому, як засвідчують дані табл. 2, така тенденція спостерігається на кожному курсі.

Попри наявність спільних домінуючих мотивів учіння студентів різних курсів за табл. 2 можемо простежити і схожість найменш популярних мотивів їхньої навчальної діяльності: бути прикладом для однокурсників, виконувати педагогічні вимоги, уникнути осуду та покарання за погане навчання, не відставати від однокурсників, бути постійно готовим до чергових занять, не запускати дисципліни предметного циклу.

Таблиця 2

Результати частотного аналізу відповідей респондентів різних курсів за методикою визначення мотивів учіння (у модифікації А. А. Реана, В. А. Якуніна), N=321

№	Мотив	Частота вибору респондентами, %				
		I курс	II курс	III курс	IV курс	Магістри
1	2	3	4	5	6	7
1	Стати висококваліфікованим спеціалістом	81	80	78	81	81
2	Отримати диплом	47	54	53	58	52
3	Успішно продовжити навчання на наступних курсах	28	15	14	21	14
4	Успішно навчатись, скласти екзамени на «добре» і «відмінно»	47	38	25	12	15,5
5	Постійно отримувати стипендію	17	16	21	51	14
6	Набути глибоких та міцних знань	68	66	64	67	81
7	Бути постійно готовим до чергових занять	8	13	14	9	7
8	Не запускати дисципліни предметного циклу	5	16	14	7	12
9	Не відставати від однокурсників	9	11	15	2	5
10	Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	60	70	68	77	78
11	Виконувати педагогічні вимоги	3	4	5	5	9
12	Досягти поваги викладачів	27	18	20	12	15,5
13	Бути прикладом однокурсникам	6	10	5	2	2
14	Досягти схвалення батьків та оточуючих	31	24,5	38	37	33
15	Уникнути осуду та покарання за погане навчання	14	6,5	7	0	5
16	Отримати інтелектуальне задоволення	54	57	67	70	69

Середнє значення вибірки за показником внутрішньої мотивації учіння (М) складає 13,03 (при

$\sigma=3,921$), що свідчить про домінування у студентів внутрішніх стимулів до навчання перед зовнішніми.

Як свідчать дані таблиці 3, зовнішня мотивація учіння властива близько четвертині вибірки (25,5%), у значної частини досліджуваних переважає внутрішня

мотивація учіння (74,5%), при цьому у багатьох з них вона чітко виражена (у 38,2% усієї вибірки).

Таблиця 3
Результати частотного аналізу відповідей
респондентів за методикою діагностики внутрішньої
мотивації учіння Т. Д. Дубовицької, N=321

Бали	Частота отримання респондентами	
	%	кількість осіб
1	0,3	1
2	0,3	1
3	1,2	4
4	0,3	1
5	1,9	6
6	3,1	10

Схожі тенденції у розподілі показників внутрішньої мотивації навчання спостерігаються у студентів різних курсів (див. табл. 4):

- зовнішня мотивація учіння властива меншій частині вибірки: 19% - на I курсі, 24% - на II курсі, 22,5% - на III курсі, 36,5% - на IV курсі, 32,4% - у магістратурі;
- у більшості досліджуваних переважає внутрішня мотивація навчання: 81% - на I курсі, 81% - на II курсі,

77,5% - на III курсі, 63,5% - на IV курсі, 67,6% - у магістратурі;

- у значної частини студентів внутрішня мотивація навчання чітко виражена: 44% - на I курсі, 45% - на II курсі, 36% - на III курсі, 23,25% - на IV курсі, 36,8% - у магістратурі.

Таблиця 4
Результати частотного аналізу відповідей респондентів різних курсів за методикою діагностики
внутрішньої мотивації учіння Т. Д. Дубовицької, N=321

Бали	Частота отримання респондентами, %				
	I курс	II курс	III курс	IV курс	Магістри
1	2	3	4	5	6
1	1	0	0	0	0
2	0	0	0	2	0
3	3	2	0	2	0
4	0	2	0	0	0
5	1	0	4	0	3,4
6	3	0	2,5	7	5
7	1	6,5	2,5	0	0
8	1	2	2,5	9,25	7
9	1	6,5	4	7	5
10	8	5	7	9,25	12
11	8	6,5	7	12	3,4
12	11	6,5	12,5	7	3,4
13	8	8	10	9,25	12
14	10	10	11	12	12
15	8	15	9	7	9
16	11	11	10	0	9
17	9	5	5	5	7
18	9	8	6	9,25	3,4
19	3	3	6	2	5
20	4	3	1	0	3,4

Розглядаючи пізнання та розвиток крізь призму мети, до якої варто прагнути, досліджувані в основному відводять їм середні позиції серед термінальних цінностей (M=9,64 при $\sigma=4,566$ та M=7,67 при $\sigma=4,277$ відповідно). Оцінюючи освіченість серед інших способів дії, кращих у будь-яких ситуаціях, вони теж надають їй середнього значення (M=8,00 при $\sigma=4,822$).

З даних таблиці 5 можемо зробити висновок, що досить незначна частка досліджуваних сприймає пізнання та розвиток як першочергову мету, до якої варто прагнути (10,3% і 18,3% відповідно). При цьому близько четвертини досліджуваних (24,7%) схильні оцінювати освіченість як кращий спосіб дії у різноманітних ситуаціях.

Таблиця 5

Результати частотного аналізу відповідей респондентів за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча, N=321

Бал	Частота оцінювання респондентами «пізнання»		Частота оцінювання респондентами «розвиток»		Частота оцінювання респондентами «освіченість»	
	%	кількість осіб	%	кількість осіб	%	кількість осіб
1	2,5	8	3,7	12	7,2	23
2	3,1	10	6,5	21	9,7	31
3	4,7	15	8,1	26	7,8	25
4	5,3	17	9,7	31	5,9	19
5	6,5	21	9,0	29	5,6	18
6	4,1	13	8,4	27	6,5	21
7	7,8	25	8,1	26	6,2	20
8	8,7	28	6,2	20	5,9	19
9	6,9	22	8,4	27	6,2	20
10	8,1	26	5,6	18	7,5	24
11	5,9	19	5,3	17	4,7	15
12	7,5	24	5,0	16	3,4	11
13	5,9	19	4,0	13	6,9	22
14	5,6	18	3,7	12	3,7	12
15	5,3	17	2,5	8	5,3	17
16	5,6	18	3,1	10	4,0	13
17	4,4	14	1,6	5	2,8	9
18	2,1	7	0,9	3	0,6	2

Виявлена тенденція спостерігається на усіх курсах навчання (див. табл. 6). Зокрема, пізнання є дуже важливою цінністю-метою для 9% досліджуваних на I курсі, 7% - на II, 13% - на III, 14% - на IV, 14% - у магістратурі. Розвиток є важливою цінністю-метою для

14% досліджуваних на I курсі, 12% - на II, 23% - на III, 21% - на IV, 22% - у магістратурі. Освіченість розцінюється 24,5% досліджуваних на I курсі, 26% на II, 22% на III, 27% на IV та 27% у магістратурі як кращий спосіб дії у різноманітних ситуаціях.

Таблиця 6

Результати частотного аналізу відповідей респондентів різних курсів за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча, N=321

Бал	Частота оцінювання респондентами «пізнання»					Частота оцінювання респондентами «розвиток»					Частота оцінювання респондентами «освіченість»				
	I курс	II курс	III курс	IV курс	магістр и	I курс	II курс	III курс	IV курс	магістр и	I курс	II курс	III курс	IV курс	магістр и
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	2,5	2	4	2	2	0	5	7	0	5	8	8	4	7	10
2	4	0	4	7	2	6	5	9	5	7	11,5	5	12	15	7
3	2,5	5	5	5	7	8	2	7	16	10	5	13	6	5	10
4	4	10	5	2	5	8	13	10	14	5	5	6,5	7	5	5
5	8	3	6	9	7	14	8	6	7	9	2	5	7	5	9
6	2,5	3	4	2	9	9	10	5	14	7	4	3	7	7	12
7	8	8	8,5	5	9	4	8	10	9	10	5	8	5	7	7
8	4	7	11	16,5	9	5	7	7	7	5	5	3	11	5	5
9	10	7	7	2	5	8	15	10	5	3	9	5	5	9	3,5
10	9	3	8,5	16,5	5	9	5	3	5	7	11,5	10	6	2	5
11	5	11	1	9	5	6	5	4	2	9	5	5	5	2	5
12	8	10	7	7	5	4	5	5	5	9	8	5	1	2	0
13	1	7	4	5	15	5	0	10	0	2	8	5	7	12	3,5
14	6	8	5	5	3	4	8	1	0	5	1	8	3	5	3,5
15	9	8	5	0	2	4	3	1	2	2	5	2	6	5	9
16	8	3	4	2	10	2,5	3	4	2	3	5	6,5	1	7	2
17	4	5	10	0	0	2,5	0	1	2	2	2	0	6	0	3,5
18	4,5	0	1	5	0	1	0	0	5	0	0	2	1	0	0

Середнє значення вибірки за вираженістю потреби у пізнанні (М) складає 5,92 (при $n=2,631$), що є середнім показником.

Як бачимо з табл. 7, високий рівень вираженості потреби у пізнанні властивий у 10,6%

Порівнюючи показники вираженості потреби у пізнанні у студентів різних курсів (див. табл. 8), можемо констатувати схожі тенденції:

- високий рівень потреби у пізнанні властивий незначній частині досліджуваних (6% I курсу, 13% II, 13% III, 5% IV, 16% магістрів);

- низький рівень вираженості потреби у пізнанні властивий теж незначній частині досліджуваних (8% I курсу, 5% II, 5% III, 11% IV, 6% магістрів);

- для більшості досліджуваних усіх курсів характерний середній рівень вираженості потреби у пізнанні (86% I курсу, 82% II, 82% III, 84% IV, 78% магістрів).

досліджуваних, низький – у 6,5%, для більшості респондентів характерний середній рівень вираження зазначеної потреби.

Таблиця 7

Результати частотного аналізу відповідей респондентів за методикою «САМОАЛ», N=321

Бали	Частота отримання респондентами	
	%	кількість осіб
1	0,6	2
2	1,9	6
3	4,0	13
4	13,4	43
5	20,9	67
6	23,7	76
7	24,9	80
8	7,8	25
9	2,2	7
10	0,6	2

Таблиця 8

Результати частотного аналізу відповідей респондентів різних курсів за методикою «САМОАЛ», N=321

Бали	Частота отримання респондентами, %				
	I курс	II курс	III курс	IV курс	магістри
1	0	0	1	0	2
2	4	0	1	2	2
3	4	5	3	9	2
4	10	16	12	12	17
5	29	13	21	28	14
6	23	30	27	14	20
7	24	23	22	30	28
8	5	10	8	5	12
9	1	3	4	0	2
10	0	0	1	0	2

Середні значення мотиваційного компоненту готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності (М) складає 8,04 (при $n=1,209$), що є високим показником.

Таблиця 9

Результати частотного аналізу відповідей респондентів за авторською анкетой «Я опановую професію», N=321

Бали	Частота отримання респондентами	
	%	кількість осіб
1	-	-
2	-	-
3	0,6	2
4	1,6	5
5	3,1	10
6	4,4	14
7	14,0	45
8	30,5	98
9	45,8	147

З даних таблиці 9 бачимо, що для більшості досліджуваних (76,3%) характерний високий рівень прояву мотиваційного компоненту готовності до самоосвітньої діяльності. Більш детальний якісний аналіз відповідей респондентів свідчить про домінування серед них позитивного ставлення до обраної професії, розуміння її вимог та своїх здібностей, усвідомлення значення вдосконалення у діяльності, пізнавальний інтерес, наявність почуття обов'язку та відповідальності, вміння ставити перед собою мету та докладати зусиль для її досягнення, планувати свою діяльність.

Таблиця 10

**Результати частотного аналізу відповідей респондентів різних курсів
за авторською анкетою «Я опановую професію», N=321**

Бали	Частота отримання респондентами, %				
	I курс	II курс	III курс	IV курс	магістри
1	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	0
3	0	2	0	0	2
4	0	0	2	2	3
5	3	3	4	5	2
6	5	3	4	5	5
7	17	11,5	12	21	10
8	42	28	35	14	24
9	33	52,5	43	53	54

Порівняння показників вираженості мотиваційного компоненту готовності до самоосвітньої діяльності студентів різних курсів (див. табл. 10) засвідчує: високий рівень прояву мотиваційного компоненту готовності до самоосвітньої діяльності характерний для студентів кожного курсу (для 75% I курсу, 80,5% II курсу, 78% III курсу, 67% IV курсу та 78% магістрів).

Обговорення

На підґрунті отриманих емпіричних даних можемо констатувати, що найчастіше сучасні студенти мотивують свою навчальну діяльність бажанням стати висококваліфікованим спеціалістом, забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності, набуття глибоких та міцних знань, отримати інтелектуальне задоволення та отримати диплом. У них домінують внутрішні стимули до навчання перед зовнішніми. До пізнання, розвитку, освіченості студенти ставляться як середніх за значенням цілей, до яких варто прагнути, та середнього за значенням способу дії у будь-яких ситуаціях. Потреба у пізнанні виражена у студентів середньою мірою. Мотиваційний компонент готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності характеризується високим рівнем вираження: домінує позитивне ставлення до обраної професії, наявне розуміння її вимог та своїх здібностей, усвідомлення

значення вдосконалення у діяльності, наявний пізнавальний інтерес, почуття обов'язку та відповідальності, вміння ставити перед собою мету та докладати зусиль для її досягнення, планувати свою діяльність.

Висновки

Зазначене вище дає підстави для висновку про те, що для сучасної студентської молоді не прийнятні елементи авторитарного стилю взаємодії у закладах вищої освіти. Зовнішня мотивація навчання для теперішніх студентів втрачає свою актуальність. Освіченість розглядається студентами як інструмент досягнення важливих цінностей, що не завжди прямо пов'язане із ставленням до розвитку і пізнання як мети чи пізнанням як потребою. При цьому у своїй більшості студентська молодь мотивована до самоосвітньої діяльності.

Зважаючи на виявлені особливості мотивації навчання сучасної студентської молоді, можемо окреслити перспективи організації навчального процесу у закладах вищої освіти: створення атмосфери, яка б підтримувала внутрішню мотивацію навчання, допомагала отримувати інтелектуальне задоволення від процесу навчання та стимулювала до постійного саморозвитку в обраній професії.

Література / References

- Activity Self-realization of the Personality in the Educational Space (2017). In S. D. Maksymenko, V. V. Buchma, O. V. Gurov (Eds.). Kyiv. [In Ukrainian]
- Діяльнісна самореалізація особистості в освітньому просторі (2017). С. Д. Максименко, В. В. Бучма, О. В. Гурова. Київ.
- Zaniuk, S. S. (2004). *The psychological backgrounds of managing of study motivation in students*. Kyiv, 21. [In Ukrainian]
- Занюк, С. С. (2004). *Психологічні закономірності керування мотивацією учіння студентської молоді*. Київ, 21.

- Maksymenko, S. D. (2017). *Genetic psychology of human learning*. Kyiv. 206. [In Ukrainian]
- Максименко, С. Д. (2017). *Генетична психологія учіння людини*. Київ. 206.
- Serdiuk, L. Z. (2012). *Psychology of motivation of future students' learning: a system-synergistic approach*. Kyiv. 323. [In Ukrainian]
- Сердюк, Л. З. (2012). *Психологія мотивації учіння майбутніх фахівців: системно-синергетичний підхід*. Київ. 323.